

Tarih bizi bir kez daha kavşağa getirdi:
Ya sosyalizm, Ya barbarlık!

Yeni bir dönem: Büyük Depresyon

SUNGUR SAVRAN

Önümüzdeki dönemde üç senaryo mümkündür. Birinci senaryoda, AB'de ve dünyada bir resesyon yaşanır, Türkiye'nin büyüme hızı düşer. İkinci senaryoda, Yunanistan resmen iflas eder, avrodan ayrılır, avro yaralanır. Bunun başta Avrupa olmak üzere dünya çapında sermaye birikiminde büyük bir sarsıntıya yol açmaması olanaksızdır. Türkiye ekonomisi büyük bir daralma yaşar, işsizlik 2009 baharının resmi rakamı % 16'nın üzerine çıkar, işçi ve emekçiler büyük zorluklarla karşı karşıya kalır. Üçüncü senaryoda, İtalya çöker ve... her şey çöker! Bu durumda olabilecekleri tahmin etmek bile zordur.

Bundan tam yirmi yıl önce, 25 Aralık 1991'de Sovyetler Birliği dağıldı. Yerini, kaderleri büyük ölçüde farklılaşacak 15 bağımsız devlet aldı. Ondan iki yıl önce de Berlin Duvarı ile birlikte Doğu Avrupa'daki rejimler çökmüş, kapitalizmin burada yeniden kuruluşu başlamıştı. Bu gelişmeler Çin'de devletteki sürekliliğe rağmen kapitalizmin içten içe tesisleriyle birleşince, emperyalist kapitalizmin sınıf mücadelesinde nihai zaferinin ilan edilmesine yol açtı. "Milyenyum" kutlamaları bunun içindi. "Tarihin sonu" gelmişti. Gün neoliberalizmin ve "küreselleşme"nin günüyüdü.

Bundan neredeyse tam on yıl önce, 11 Eylül 2001'de El Kaide'nin adamları (muhtemelen ABD derin devletinin katkılarıyla) New York'taki İkiz Kuleleri devirdi, Pentagon'da delikler açtı. ABD emperyalizmi buna cevaben Pentagon'un çekmecelerinde hazır bulunan Avrasya fütühat planlarını çıkardı, "teröre karşı savaş" kisvesi altında ardı ardına Afganistan'a ve Irak'a saldırdı. Arka planda neoliberal, küreselleşmeci sınıf saldırısı devam ediyordu. Buna dünyanın yeniden bir dizi emperyalist paylaşım savaşına sahne olması eklenmişti.

Aslında kapitalizmin sınıf mücadelesinde, politikada ve ideolojide bu üstünlüğü, daha bile önce başlamıştı. 1979'da Britanya'da Thatcher ve 1981'de ABD'de Ronald Reagan tarafından ilk kez uygulamaya konulan neoliberal saldırı programı bunun işaret fişeği.

Bu zamanla halka halka bütün dünyaya yayıldı, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte evrenselleşti. Kısacası, 30 yıl boyunca dünya çapında gericilik hâkim oldu.

Bugün bu gericilik dönemi geride kalıyor. Bu değişikliği yaratan birçok faktör var elbette. Ama dünya kapitalizminin yeni bir döneme girmesinin en temelinde yatan faktör, kapitalizmin tarihinin üçüncü Büyük Depresyon'u, yani derin ekonomik krizi ve buna cevaben ortaya çıkan sınıf mücadeleleridir.

Kapitalizmin tarihi bir krizi

Kapitalizm bütün tarihi boyunca düzenli olarak krizlerle ilerlemiş bir sistem. Bu krizlerin bazıları neredeyse dakik bir düzenlilikle ortaya çıkıyor. Son dönemden örnek verecek olursak, 1979-81, 1990-92 ve 2000-2001 en azından gelişmiş kapitalist ülkelerin tamamı açısından hep birlikte kriz yaşanan yıllar olmuş. (Bunların arasına serpiştirilmiş başka önemli krizler de var: mesela 1987 New York Borsası çöküşü veya 1997 Asya krizi gibi.) Bütün bu olaylarda ekonomi büyümek yerine daralıyor, yatırımlar ve tüketim en azından duruyor, çoğu zaman geriliyor, bu yüzden işsizlik artıyor. Ayrıca bunlara bazen finans dünyasında (en azından borsada) sarsıntılar da ekleniyor. Ama bu krizler uzun sürmüyor, çeşitli faktörlerin etkisi altında ekonomi tekrar büyüme yoluna giriyor.

Bunlar dünya kapitalizminin krizleri. Bir de tek tek ülkelerin yaşadığı krizler var. Örnek olarak kendimizi alacak olursak, hatırlanacağı gibi, Türkiye ekonomisi son yirmi yıl içinde en azından üç kez çok büyük krizlerle karşılaştı. 1994, 1999 ve 2001-2002 yıllarında yaşanan ekonomik krizler, Cumhuriyet tarihinin en derinleri arasındaydı. Ama bu krizler ne başka ülkelere taşıdı, ne de çok uzun sürdü. Her biri sermayeyi zarara uğratmakla ve emekçi kitlelere işsizlik ve yoksulluk getirmekle birlikte nispeten kısa bir sürede aşıldı.

Demek ki, ister tekil ülke düzeyinde, ister dünya çapında olsun, kapitalizmin krizlerinin çoğu, kapitalist sermaye birikiminin gelişmesi içinde sanki birer yol kazası gibi oluyor, hasarını bırakıyor, ama sonra aşıyor. Ama bir kriz türü var ki, oluyor ve kalıyor! İşte bunlara Büyük Depresyon diyoruz.

Kapitalizmin tarihinde bugüne kadar bunlardan sadece iki örnek yaşanmış. Birincisi, 19. yüzyıl sonunda, 1873-1896 arasında yaşanmış

AKP iddaa'da kaybetti

SERAP GÜNEŞ

Futbolda temizlik yok, restorasyon var

Hadi, söylemekten imtina etmeyelim: Bu iktidar polis devleti hatası veriyor! AKP'nin icra aygıtına dönüşen polisi ve polis fevkesine dayalı yargısı, canının istediği ve işine geldiği gibi kuruyor adalet terazisini. Faili meçhul sanığı özel hareketçılara tahliye, şikeye kanun değişikliği, tecavüzcüye iyi hal indirimi, siyasi muhaliflere ise hep operasyon, hep tutuklama...

"Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapan Kanun" önce komisyondan, sonra da meclisten geçirildi ve 14 Aralık itibarıyla Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış bulunuyor. Soruşturması sürmekte ve iddianamesi halen hazırlanmakta olan bir davada ilgili kanun böylece değiştirilmiş bulunuyor.

Taraftarı sporun kurulu çarkının dişlilerine zarar vermeyecek şekilde terbiye etme yönü ile hiçbir şekilde tartışılmayan sporda şiddet yasası, futbol oligarşisinin TTF, yayıncı kuruluş, Kulüpler Birliği gibi büyük oyuncularına dokununca bir gecede değiştiriliverdi. Hem de AKP-cemaat arası çatlakları kamuoyunun önüne serme pahasına.

İnisiyatif alması gereken esas memleket meselelerinde BDP'li vekillerin ısrarlı ama yanıtız bırakılan çabaları dışında parmağını bile oynatmayan meclisin, iktidar partisinin ittirmesiyle böyle tali bir meselede 24 saat mesai yapması zaten garabetin boyutunun tek başına göstergesi. Değişiklik iyi miydi, kötü müydü, AKP oy hesabı yaptı, CHP tatlı hayallerle uzlaştı... Tartışmaları ise bu noktada pek de anlamlı değil.

Taraftarın kafasını iddaa kuponlarına gömen, oyunla arasına tahmin sayfalarını sokan kurulu futbol düzeni, AKP'nin "dokunmaya dokunma" iddiasının aksine, temizlenmiyor, sadece restore ediliyor.

olan, daha çok Uzun Depresyon olarak bilinen kriz. İkincisi ise 1930'lu yılların ünlü Büyük Depresyonu. Aslında ikinci Büyük Depresyon 1930'lu yıllarla sınırlı değildir. 1929-1948 arasındaki iki on yıl boyunca sürdüğü söylenebilir. Bugün yaşanan üçüncü Büyük Depresyon'dur.

Bir ekonomik krize "depresyon" demekle onu kapitalizmin öteki ekonomik krizlerinden ne bakımdan ayırmış oluyoruz? Burada üç ayırıcı özellikten söz edebiliriz. Birincisi, ekonominin, öteki krizlerde olduğu gibi birkaç yıl içinde toparlanması söz konusu değildir. Yukarıdaki örneklerde gördük: Kapitalizmin daha önceki depresyonları 20-25 yıla kadar uzanan süreler boyunca devam etmiştir.

İkincisi, ekonominin kendi dinamikleriyle bataktan kurtulmasının neredeyse olanaksız olmasıdır. Dolayısıyla, ekonominin toparlanması için mutlaka dışarıdan, devlet ve siyaset düzeyinden bir müdahale gerekir. (Elbette bu, kısmen öteki kriz türleri için de geçerlidir. Ama burada çok sert ve radikal tedbirler gerekebilir.) Bunların arasında kapitalist ülkelerin krizin yükünü birbirlerinin üzerine atma yolundaki kurumacı, rekabeti keskinleştiren politikaları da vardır.

Üçüncüsü, kriz o kadar derindir ki, sınıflar arasında sert bir hesaplaşma her ülkede ve derhal olmamakla birlikte kaçınılmaz biçimde gündeme gelir. Sermayenin işçi sınıfına taviz vermeye takati kalmamıştır. Tam tersine, krizini çözmek için saldırıya geçmek zorunda kalacaktır. İşçi sınıfı için ise bıçak kemiğe dayanmıştır, en basit haklarını bile savunmak zorundadır. Dolayısıyla, depresyon dönemleri hiçbir şekilde sadece eko-

